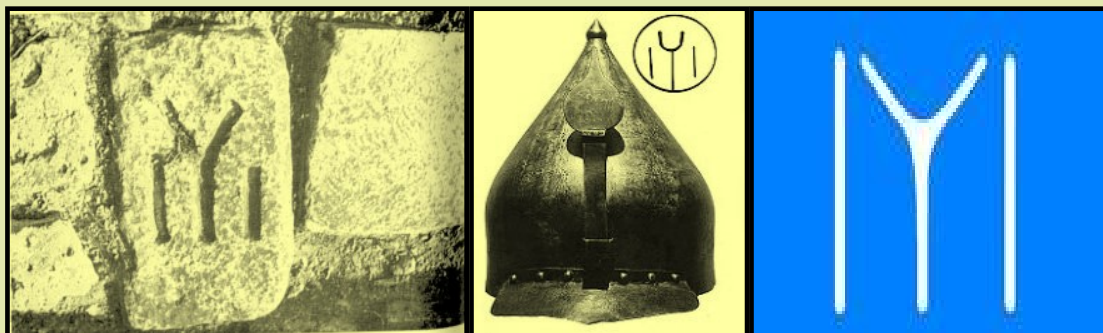

И В А Н Д О Б Р Е В

ПОТОМЪК НА РОДА ДУЛО ОСНОВАВА ТУРСКАТА ДЪРЖАВА

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

В Ъ В Е Д Е Н И Е.....	2
НАЛИЧНО-НЕОСПОРИМАТА ФАКТОЛОГИЯ.....	5
Тамга на огузското племе кайъ е	
династично-хералдичният знак на прабългарския род Дуло, Ипсилон.....	5
Династично-хералдичният знак на прабългарския род Дуло, Ипсилон	
и тамгата на огузското племе кайъ; на последния му вожд и	
основател на турската държава Осман с първоначални наследници	
и на жителите на някои населени места в съвременна Турция.....	18
ОБЕКТИВНО-БЕЗПРИСТРАСТНАТА ЕКСПЛИКАЦИЯ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ.....	xx
Българи на територията на Средна Азия, Кавказ и Мала Азия	
през Късната Античност и Ранното Средновековие.....	xx
Вождовете на огузското племе кайъ са потомци на рода Дуло.....	xx
З А К Л Ю Ч Е Н И Е.....	xx
Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я.....	xx
ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА.....	xx
ИЗТОЧНИЦИ.....	xx
СЪКРАЩЕНИЯ.....	xx

Победата при Манцикерт отваря пътя за нахлуване в Мала Азия и в Предна Азия на 24-те селджуко-тюркменски племена, сред които е и племето кайъ. През 1039 г. султан Масуд е принуден да сключи мирен договор с подвластните му племена. По силата на този договор вождовете на отделните племена получават за свое владение конкретни области от Империята, където постепенно и с течение на времето се образуват васални княжества или държави. Наред с това през цялото време след Алп-Арслан се водят междуособни войни от страна на неговите наследници или пък военачалници. Така империята на Великите Селджукиди започва бавно, но сигурно да залязва, като нейният край съвпада с 50-60-те год. на XII в. [вж. и срв. Toğan 1981, 324-328].

Точно тук изключително важното и съществено с оглед на Прабългаристиката, а и на средновековната българска история е пребиваването и мисията на Саръ Салтук в Добруджа, която постига незначителен успех и след която придружаващите го тюркмени се завръщат в Мала Азия. Поради всичко това изфабрикуваният от английския османист Пол Витек и възприетият не само от някои български изследователи, но така също и от немалко чуждестранни проучватели на проблема, мит за произхода на гагаузите от „селджуките“ на Саръ Салтук няма задължителното реално основание, защото след неговата смърт придружаващите го тюркмени се прибират в Мала Азия. Резултат от тяхната не дотам успешна „мисионерска“ дейност трябва да е ислямизирането на малък брой местни тюрки огузи, наследници на които понастоящем най-вероятно са т.н. гаджали от Търговищко.

Наличието обаче на светилища на Саръ Салтък на доста отдалечени места по територията на Средновековна България определено се дължи предимно на разпространението на неговия култ по тези земи от страна на ордена на Бекташиите (Т. Моллов). И все пак и въпреки всичко гагаузите нямат нищо общо с него, като всички съвпадения на топоси, образи или фрагментарни фабули изобщо не са случайни и още по-малко пък плод единствено на типологични сходства (Т. Моллов).

Всъщност и в действителност тези съвпадения са нормално-естествен резултат от неминуемо-неизбежната и все още продължаващата духовнокултурна приемственост и даже и до някое време битово-житейска симбиоза между тукашните българи християни от една страна и българите мюсюлмани от друга, принудително помохамеданчвани от османските турци през първите един-два века от Завоеванието. Първоначалният и очевидно най-силно-агресивният опит за подобно помохамеданчване обаче е мисията на Саръ Салтък, именно поради което и тя оставя толкова дълбоко-неизлечими следи в съзнанието, а от тук и в народните предания главно на североизточните българи:

Сары Салтук из города в город ездил с проповедью. Из-за его чудотворных способностей ему верили как мусульмане, так и кяфиры. Вместе с Иззедином Кейкавусом и он перебрался в Крым. С ним вместе было много туркменских семей, наряду с которыми

были шатры и других национальностей. После смерти Иззеддина этот Шейх Сары Салтук попросил хана позволить им вместе с туркменами поехать в Добруджу распространять ислам. Хан дал свое согласие. Примерно в 680 (1281/1282) году Шейх Сары Салтук вместе с туркменами по суше добрался в Добруджу. Эта область стала населенной мусульманами. Сары Салтук порой занимался малым джихадом, а иногда большим джихадом, как например, преподавание ученикам. До самой смерти он вел джихад против кяфиров и язычников. Мусульмане оставались на этих землях пока среди анатолийских мусульман не увеличилось количество беспорядков, и не пало государство анатолийских сельджуков. После этого мусульмане, боясь нашествия неверных, под главенством Халил Эдже приблизительно в 700 (1300/1301) году перекочевали в область Анатолии – Караси (Мюнеджимбаши).

При това особено любопитство будят ония от тях, при които пътят на преадаптиране не следва очакваната логика на “превод” на светителското име (от типа Свети Георги > Хедрелез, Свети Димитър > Касъм, Свети Илия > Али, и под.) - именно от този тип са фиксираните в исторически извори от края на XV век насетне светилища на Свети Никола и Саръ Салтък, разположени в Северна Добруджа (Бабадаг), Южна Добруджа (нос Калиакра) и в Източна Тракия (Бабаески). И макар с право да се смята, че “двойните” светилища наследяват регионалнозначими оброчища или манастири от периода преди нашествието, “потвърдени” в новата обстановка с гробове на мюсюлмански светец, в този случай трябва да се направят някои съществени уговорки. Едва ли е случайност, че единствено Саръ Салтък, чийто култ се налага най-вече от бекташийския орден, има три светилища в източнобългарските земи, като навсякъде те продължават живота на стари култови средища на Свети Никола и навсякъде се намират в райони със старо тюркоезично население с българско етнично самосъзнание (историко-етнографската група “гагаузи”).

Ето защо, поне досега, в българската наука не е правен опит да се работи с данните на българския фолклор при анализа на легендите за Саръ Салтък - може би е вече време да се започне тяхното осмисляне в контекста на известното ни за българската фолклорно-митологична традиция като система, което би отстранило поне част от съмненията, че частните случаи на съвпадения (топоси, образи или фрагментарни фабули) са случайни или са плод единствено на типологични сходства.

В заключение може да се отбележи, че сравнително късният култ към Саръ Салтък продължава, реактуализира и в известен смисъл реструктурира някои важни характеристики на народно-християнския култ към Летния Свети Никола, които отвеждат към явления на българското шаманство. Доколкото те очевидно са били жизнени в ранния етап на формиране на култа (края на XI - началото на XII в.), можем да твърдим, че тяхната системност е произтичала от ролята на шаманските идеи при моделиране на българския миторитуален комплекс още през езическия период. Принципно разполагане на религиозната легенда на границата между мита и историята ѝ е позволило да съхрани своята жизненост и локално-регионална обвързаност в много по-

голяма степен, отколкото във фолклорно-обредните текстове. Ето защо можем да си позволим възможността да обозначим изследването на този случай “двойни народни светци” като издирване на устойчивото съдържание при отчитане на променливата идеологическа мотивировка в общественото съзнание, която по същество играе ролята на декодиращ механизъм (Т. Моллов).

При опитите обаче за ретроспективно геосимволично тълкуване образа на Саръ Салтък трябва все пак да се държи сметка и за това, че “цветовият код за обозначаване четирите основни посоки на света” (Т. Моллов) в действителност е не много неясно-неопределената “азиатска номадска традиция” (Т. Моллов), а единствено и само прабългарската Геосимволика с нейната сравнително голяма специфика спрямо всички останали тюркски геосимволики:

Нашето решение на проблема допълнително се потвърждава и от факта, че лексемата наименование за север, известното в древноарменска транскрипция праб. чдар всъщност и в действителност е от ирански и още по-точно от източноирански произход, от сарм. **saɰdar* “черен”, букв. “държащ/носец черно”, осет. *saɰdar*(æg) “носящая (носящий) траур”, сарм. етнм Σαυδαρχαί, букв. “черноносеци, чернооблечени”, като иран. **s* > болг. ѝ, подобно на бълг. чебър < изтир. **sībyr* > осет. *sīvyr/sebur* > груз. *s'beri*. Съвременното осетинско продължение само на основата му има облика *caɰ/saɰ* “черный” от иран. *suāva-*, перс. *siyāh*, докато самото производно прилагателно име е запазено субстантивирано пак в осет. *саудар* “носящий траур”, букв. “носец черно” [вж. и срв. Абаев-3, 42-44, 115; ОсРСЛ, 289].

Между впрочем много приблизително-отдалеко до този проблем се докосва и Ив. Божилов [1979], който обаче, подобно на цитирания от него автор, не само, че съвсем неоснователно-неточно съотнася прабългарската Цветова Геосимволика с общотюркската, при която разпределението на посоките по цветовете е съвсем различно, но така също и локализира Северна/Черна България в междуречието на Прут-Днестър:

Може би най-сериозното доказателство на А. В. Гадло е новото тълкуване на името на черните българи. Според него в случая се сблъскваме с широко разпространената сред тюркските народи символична цветова характеристика на страните на света: кара (*qara*) – черен (=север).

Благодарение на това указание той заключава: “Българите, живеещи на север от р. Дунав, в междуречието на Прут-Днестър, в северните области на българското царство естествено са разглеждани в Заддунавска България и в Константинопол като северни – черни, а техните земи – Северна-Черна България.” [164].

Затова вече преспокойно може да се приеме и твърди, че в рамките на прабългарската Цветова Геосимволика лекс. кара/чдар “черен” обозначава допълнително-преносно и съответно наименова посоката север, ак/кучи “бял” - юг и купи “тъмночервен” - най-вероятно запад. На тази основа вече трябва задължително да се приеме и знае, че споменаваните с тези определения българи не се различават по цвят и още по-малко пък по

нещо друго, а по географска посока и съответно биват северни, южни и западни [Добрев 2011, 235-299,306-311].

Изложеното дотук позволява предположението, че както в голяма част от азиатските номадски традиции, така и в ранната българска митопоетична система е бил познат цветовият код за обозначаване четирите основни посоки на света (от примерния тип - север = черно, юг = червено, запад = бяло, изток = синьо, сиво или зелено). И ако тези цветове характеризират значимите пространствени отрязъци на един подреден Космос, в "последното време" става размяна на Център и Периферия и нашествието на деструктивните разрушителни сили, кодирани териоморфно, е вече в свръхсакралния "център", който тъкмо тогава се обозначава чрез жълтия цвят. Ето защо, независимо от исторически мотивираните съображения за по-късно "привнесения" по нашите земи култ към вече почитан сред тюркоезичните мюсюлмани персонаж с име Саръ Салтък (според П. Мутафчиев той е татарски светец), имаме всички основания да предположим, че тук той се е идентифицирал с по-рано познат на българската фолклорно-митологична традиция жълт персонаж с характеристики на Змей или Змееборец (според типологията и двата образа имат общ архетип, което обяснява тяхната изоморфност и възможността за еднотипно обозначение), който е съхранил до късно своето тюркско име сред гагаузите в Северна Добруджа, около Калиакра и Одринско - нека припомним, че до най-ново време те са носители на българско етнично самосъзнание и обреден фолклор (Т. Моллов) [вж. Мюнеджимбаши, 5-6; Димитров 1996, 200-208, вж. и срв. Атанасов 2009, 408-425; Моллов 2012, 1-14].

Сред чуждестранните проучватели на проблема е и турският професор Халил Инаджък, който без дори и да иска да знае, „че през 60-те и 70-те години на XIII в. византийските императори нямат никаква власт над Добруджа и въобще над земи, северно от Стара планина, и не могат да заселват или изселват хора от тази област“ (Стр. Димитров), твърди най-голословно, че тези чергари от Анатолия, които мъкнат парцаливата си юрта на единствената си дръглива камила, построяват тук, на българска земя ни повече, ни по-малко, а точно 2-3 града и 30-40 села (Sic!):

As for the Anatolian Turks who were said to come with Saru Saltuk in Dobrudja in this period, we are now in a position to assert after P. Wittek's comparative study of the original Turkish account of Yazidjioghlu 'Ali with the Byzantine sources (Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of Dobruja, in BSOAS, XIV (1952), 639-68) that these came actually to settle in Dobrudja after 662/1263-4 with Sultan 'Izz al-Din Kaykāūs who was then a refugee in Byzantium. Michael VIII Palaeologus gave permission to Kaykāūs's followers in Anatolia to come to settle in Dobrudja, then a no-man's-land between the Golden Horde, Bulgaria and the Byzantine empire (the arguments of P. Mutafčiev, Die angebliche Einwanderung von Seldschuk-Turken in die Dobrudscha im XIII. Jahrh., in Bulg. Acad. Sci. Lett., XVII/1,2, are not valid after Wittek's study; cf. also H. von Duda, Zeitgenössische islamische Quellen und das Oguznāme des Jazygyoglu 'Ali..., ibid. 131-45; see also

Adnan S. Erzi, in IA, v/2, 716). These Muslim Turks from Anatolia, mostly nomads, formed there "two or three towns and 30-40 oba, clans" (Yazidjioghlu in Wittek, 648; von Duda, 144).

Yazidjioghlu noted (Wittek, 651) that these Turks decided to emigrate because the Bulgarian princes had risen up and occupied the larger part of Rumeli. Those who remained, he added, became Christians. These people of Kaykāūs were, as Wittek demonstrated after Balasčev, named Ghaghauz after their lord Kaykāūs (cf. Wittek, ibid., 668). But in 732/1332 Baba Saltuk (later Baba-dagh) was, Ibn Battuta reported (Voyages, ii, 416; English trans. Gibb, ii, Cambridge 1959, 499), an important town possessed by the Turks [Inalcik 2012, 610, вж. Димитров 1996, 201, вж. и срв. Атанасов 2009, 28-41].

Специално пък мнението, че гагаузите имат смесен „кумано-български произход“ (Г. Атанасов), не може да се счита даже и за минимално-обосновано и доказано, защото не държи сметка за фундаментално-значимия факт, че езикът на гагаузите все пак е огузски, докато езикът на куманите пък е къпчакски, с всичките му произтичащи от това културно-исторически инконгруенции и консеквенции:

И все пак! Забележително е, че е отворен огромен хиатус от пет столетия между края на XIV в., когато Добруджанското деспотство е управлявано от потомци на Тертеровци с куманско потекло и появата на името гагаузи и тяхното самоидентифициране като такива след средата на XIX в. Затова са възможни всякакви изненади и затова са натрупани толкова, най-често поетични, хипотези за потеклото на гагаузите. На този етап и при тези факти за мен най-голяма е вероятността да имат кумано-български произход и да се идентифицират като българи до XIX в. [Атанасов 2009, 425].

В действителност гагаузите са узи, нахлули на територията на България от североизток през XI-XII в. Тук те са разгромени от ромеите, покръстени и заселени в Южна Добруджа, Източна Тракия и Беломорска Тракия. С течение на времето тези узи се смесват и асимилират незасегнатите, но по-точно, избягналите славянизацията прабългарски анклави. В резултат на това се получава и другият, сравнително нов и различен етнос, но защо не и другата народност, гагаузи. Тази народност в основата си и като цяло е огузска, но тя има и съдържа в себе си чувствителен прабългарски субстрат (долен пласт) под формата на езикови, антропологични, материално- и духовно-културни елементи или съставки.

Впрочем узите попадат под прабългарско влияние още през X в. по южноруските степи, където влизат в най-тесен етнолингвистичен контакт с черните, но по-точно, със северните българи (kara bolgar). Тогава за известно време те мигрират през територията на Черна/Северна България (Ив. Добрев) и именно поради това в тяхната родова памет битува и споменът, че са кара булгар и че именно те са истинските, старите българи, а не техните съседи българите славяни.

Обособяването, разграничаването, отдалечаването и формирането на езика на гагаузите започва още през VIII-IX в. в Средна Азия, когато узите се откъсват от общо-огузския племенен масив и започват да мигрират към Източна Европа, северно от

Каспийско море и като последно преминават Дунав и се установяват на територията на България. След завладяването на България от османските турци започва процес на интензивно влияние и въздействие на донесения от тях турски език върху гагаузския език, в резултат на което двата езика се сближават частично и в определена степен в някои свои несъществено-периферни субструктури (Н. Баскаков; А. Menz).

Поради това гагаузският език запазва съществено-основните си черти и особености като лексика, фонетика, морфология и синтаксис, а от тук и особеното си място и роля в системата на тюркските езици. Ето защо гагаузският език е макар и родствен, но все пак достатъчно отделно-различен от турския език и напълно естествено при класификацията на тюркските езици, гагаузският език се поставя в българската подгрупа на огузските езици, а турският - в селджукската (Н. Баскаков).

Етнонимът *гагаузи* възниква и се образува най-вероятно още в южноруските степи на основата на огуз. ак „бял“, което обаче в географски план има значението „южен“ - *ак-уз „южни узи“. С течение на времето пред него се появява протезата к, която впоследствие се озвучава до г - *гагауз*. В гагаузския език от Късното Средновековие и в Добруджа обаче горната генетико-смислова връзка отдавна вече е забравена и загубена. За сметка на това пък тук гагаузите научават и използват турския арабизъм *hak* „прав, истински“. За него те си мислят, че стои в началото на тяхното народностно име или налице е лингвистичният механизъм констелация, наслагване на тази дума върху предходната. Именно поради това, в началото на миналия век гагаузите все още направо го обичат и произнасят с гордост националното си име:

В Одринско най-много гагаузи живеят около градовете Хавса и Бабаески (в селата: Хаскьой, Куфалча, Османли, Фикел, Арнач, Огул-паша, Кара-Касъм, Шараплар, Аслан, Азатли, Имам-Пазар, Кара-Халил, Кулели, Назарли, Ени-кьой, Камбурлар, Алпулу, Дуванджа, Татар-кьой; в чифлиците: Бююк-Татар-кьой, Кючук-Татар-кьой, Голяма Доганджа, Енджек-кьой (=Инджес, Димотишко/). Нека припомним, че на юг от Пирин и в близост до Света гора, в полето между Сяр и Кавала, също живее голяма гагаузка маса (в селата Зеляхово, Восилово, Оряхово, Долна Нуска, Зъхна, Порна, Толос, Старо Сяр) (Т. Моллов).

В IX век те заемали вече областта между р. Волга и Яик. В 1055 г. узо-тюрките, гонени от куманите, за пръв път нападнали на руското Переяславско княжество. Руските князе се опълчили против тях в 1060 г. и тъй ги победили, че те били принудени да бягат по дирите на печенегите към югозапад. През 1064 г. те минали Дунава. Една част от тях е попаднала под византийската власт, а друга част се е завърнала и се е настанила край руската граница под название "Черни Клобуки" (Черни Калпаци, на турски Кара-калпаклъ). Според гръцкия историк Папаригопуло се е появил в 1065 г. по бреговете на Дунава, един турски народ, наречен Узи или Огузи. Според Скилица той се е състоял от 600 000 души, а според Зонар само от 60 000 души; те преминали Дунава с лодки и разпръснали българо-гръцката войска, която била изпратена да попречи на преминаването им. След това те се установили в северна България. Една част от тях е заминала към Солун и Гърция, като е

плячкосвала и грабила. Навръщане тя е била обаче, принудена по причина на тежка зима, да хвърли пляката; тя се завърнала в окаяно положение при своите край Дунава. От тука те плячкосвали Тракия и Македония. Тогавашният византийски император Константин Дукас опитал се да ги подкупи чрез подаръци, за да се завърнат, но не успял. Тогава той се е принудил да се опълчи против тях. Но по онова време е било положението на императора толкова окаяно, че императорът не е могъл да излезе срещу узите с повече от 150 (?) души! За щастие на императора, получено било известие, че те били погубени от глад, чума и от българите и печенегите, които ги нападнали. От узите, които останали от по-напред под властта на византийците, като техни съюзници и поданици, мнозина се установили да живеят около Дели-орман, където те намерили техните сънародници печенегите. Тая компактна там маса, служила като гнездо и място за прибежище на всички придошли едноплеменни разни тюркски племена, които с време се асимилирали с другите, като е останало общото им име Турци. Това обстоятелство е спомогнало да пазят и до днес националното си съзнание като Турци.

Евлия Челеби, който е писал пътуването си през XVII век (1651 г. и др.) из българските земи, обиколил е и областта "узи-еялет". **Значи през 1651 г. областта в североизточна България се е казвала узска (гага-узска).** Челеби казва, че населението в Силистра е от среден ръст, здраво телосложение и веселящи; те носят татарски калпаци и са от татарско произхождение.

Византия е имала особени полкове, наречени узки, които се отличавали по юначество и храброст. Тези полкове служили като погранични, против нахлуванията от север. Същите обаче, полкове, изпращани против османците често се съединявали с османците, вместо да се бият с тях.

Известно е, че след падането на Цариград в турски ръце, султанът признал като глава на всички православни християни, без разлика на тяхната народност, само цариградския патриарх. Доколко османците продължавали да бъдат опиянени от успехите си, нито дума не могла да става за черкви, училища и за раята. Религиозните обреди се извършвали скришно. Когато, обаче, патриархът почнал да се вслушва от великия везир, а владиците от пашите, християните почнали вече по-открито да извършват религиозните си обреди и да отварят училища. Узите, като народност без култура, били изоставени свършено в ръцете на цариградския патриарх, който разполагал с тях по национално и религиозно отношение. Голяма част от узите взимат гръцкото образование и възпитание и се наричат елини; друга част остава под влияние на българите и друга на турците. Това е причината дето гагаузите, потомци на старите узи, ги разделят на същински и на български. Първите живеят край Черно море, те са били под гръцко влияние. Българските са били под българско влияние (в Провадийско). Всъщност обаче, едните и другите са гагаузи. Българските казват напр. "свети, како, леля и др.", когато гръцките казват ай (свети), абла (како), тийзе (леля) и др. Турските гагаузи в с. Дормушкьой казват на иконата по турски пур тахтасъ (дъска на идола), в с. Войводакьой таптъъмъз тахта (дъска, на

която се кланяме), а пък българските и гръцките казват икона. Преследванията, на които гагаузите са били изложени от турците, ги принудили да се преселят, заедно с българите, в Бесарабия. Според Мошков в Бесарабия са се преселили 70 000 гагаузи.

След покоряването на узката държава от Беазит, узите не се споменуват вече. Ев. Челеби (XVII век) нарича областта узка (узи еялет), без да споменува за узите, той ги нарича Делиорманци, Добруджанци и Читаци. Узите се вече наричат гагаузи (гага-узи). Това прозвище не е ново, както някои предполагат, нито се счита като псувня, както казва Иречек. Напротив, гагаузите помежду си, не се наричат с друго национално име, освен: "бен гагаузум", т. е. аз съм гагаузин. Особено, когато той иска да даде важност на себе си и казва "бана гагауз дерлер", т. е. на мене казват гагаузин - сир. аз не съм обикновен човек, но съм благороден и юначен гагаузин. Гагаузите нямат доверие на никой народ, като ги считат по-долни от тях. Когато се срещнат двама непознати гагаузи, за да се уверят дали са едноплеменници, те се питат "сен миннет ми син?" т. е. от нашите ли си (от народа ли си), значи гагаузин ли си? Щом получи отговор "миннетим", тогава само си говорят без стеснение (откровено).

Според казаното се вижда, че днешното прозвище гагаузин не е псувня, но напротив, то се произнася с гордост. Наистина, има случаи, когато гагаузинът, запитан за народността си, отбягва да се нарече гагаузин, като в такива случаи се нарича християнин. Това, обаче, е следствие на преследванията и налагания от разни органи на властите, които не признават гагаушки народ; те ги накарват да се казват българи.

Колкото се отнася до произхождението на думата гагаузи, мнозина са дали разни тълкувания. Академикът Радлов смята, че думата гагауз е съкращение на думата агуз или огуз, название на племето, известно в историята под името узи, огузи. Г. Димитров е написал цяла статия за филологическото развитие на думата гагауз с всевъзможни тълкувания. Ив. Николау счита гагаузите за най-старите местни жители на гр. Варна, Балчик и Каварна, наречени Агави, Катузи и Кробизи, които споменува Плиний. Думата гагауз тълкува от Агавуз. Апостол Андрей, който посетил Варна ги нарича Агавуз.

От всичко дотук казано се вижда, че всички национални или прилагателни думи, предназначени да обозначат гагаузите са сходни и се въртят около думата гагаузи. За нас е важно, дали под думата гагаузи се разбират узите, за което ние сме уверени не само поради досега казаните причини, но и заради това, че и езикът и обичаите им са едни и същи, а главно защото между народа има предание за идването на техните прадеди откъм Дунава. Даже до днес се говори между гагаузите за бившето гагаузко знаме, което един ден щяло да бъде поставено на върха Чаракмана до Каварна, дето щели да се съберат всички гагаузи. Това знаме, както чухме да разправят гагаузите във весело настроение, се състояло от разярен петел на червено поле.

Колкото за нас, ний съвсем не се безпокояваме от представката гага, гаг, ага и др. пред думата уз, тъй като за каквито и да считат гагаузите, те всички са от "минета", както те казват. Жалкото е, че те са осъдени на изчезване като малък и некултурен народ. Това е

причина, дето ние се наехме по възможност да издадем в отделна книга всичко, що се отнася до тях. Това правим особено като имаме предвид, че мнозина незнаещи техния език, обичаи и др. писали за тях неверни съобщения.

Телосложението у мъжете е правилно, среден ръст, широки гърди, силни ръце и крака, мургава кожа, голям нос, повече брюнети и пъргави. Момите са красиви, кожата е бяла, валчесто и пълно лице и развити гърди. Момата не се крие сега от момъка; когато говори с него покрива устата с пръсти. По характер гагазинът е весел и щедър, даже разсипник; той е много гостоприемчив. Докачен в честолубие, защитава се до смърт. Търпелив и безстрашен. За да докаже безстрашието, предприема най-опасни работи, даже с нож се наранява за да покаже, че не е малодушен. Такива наранявания неведнъж са ставали във Варна при весело настроение. Имало даже случаи, дето гагаузите си отрязвали месо от кълката си, за да покажат безстрашието. Чували с ръце джамовете на прозорците и строшавали със зъби стъклени чаши [Манов 2012, 1-6, вж. Добрев 2011, 235-299,306-311, вж. и срв. Баскаков 1969, 242-269; ~*~ 2012, 5-7; Димитров 1996, 204-216; Кононов 2012, 159-22; Моллов 2012, 14; Покровская 1995, 79-80; Сорочяну 2012, 1-13; Menz 2012, 103-113; Tekin 2012, 13-15].